

Проф. д-р Снежана Јованова-Митковска
Факултет за Образовни науки
Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, Р. Македонија

КУРИКУЛУМ, НАСТАВНИ СОДРЖИНИ, МОЖНИ ПРОМЕНИ

Резиме

Студиските програми, предметните програмн, нивната структура на Факултетите за едукација на наставници во Р. Македонија, нивното креирање, примената на различните пристапи во нивното дизајнирање, препреките на кои се наидува, сличностите и разликите кои постојат помеѓу предметните програми, компетенциите на наставниците за 21-от век се предмет на елаборација на овој труд.

Клучни зборови: наставен предмет, предметна програма, наставници, компетенции

XXI век е век на предизвици во сите сегменти на човековото битисување, век на реформи и трансформации на образовните системи во повеќе Европски земји. Современите текови во образованието подразбираат реструктурирање на програмите за едукација на сите степени на образование, иновации во содржините, поинаков пристап во учењето и поучувањето, вреднувањето, самовреднувањето.....

Свој импакт современите текови имаат и на институционалната и концепциска поставеност на студиските програми кои едуцираат наставен кадар за предучилишното и основното образование.

Имено во Р. Македонија, од отворањето на првата учителска школа во 1945 година, па се до денес, институциите во кои се образува наставен кадар поминуваат низ повеќе трансформации: Виши педагошки школи, Педагошки академии со предвидени две годишни студии за воспитувачи, одделенски и предметни наставници за основното образование, па се до нивната трансформација во Педагошки факултети, во 1995/96. (Камберски, К., 2000).

Во Р. Македонија едукацијата на наставниот кадар за предучилишното и основното образование се одвива во неколку институции и тоа: Педагошкиот факултет во Скопје, Педагошкиот факултет во Битола, Институтот за педагогија при Филозофскиот

факултет во Скопје, Државниот тетовски универзитет и Факултетот за образовни науки во Штип.

Согласно законот за високо образование (Сл. Весник на РМ, 2008) високообразовните институции ја реализираат својата дејност согласно студиски програми кои се оформуваат според стандарди, нормативи и методологија прифатени на единствениот европски простор за високо образование и истите можат да се споредуваат со програмите на високообразовните установи во тој простор.

Имајќи го во вид фактот што Македонија во 1993 година се придружи кон земјите од Европската унија кои се определија за креирање на единствен европски простор за високо образование, во согласност со препораките предвидени со Болоњската декларација, и високото образование во Р. Македонија беше поставено пред нови предизвици, нови трансформации, ново структурно, организационо и програмско дизајнирање.

Основната интенција согласно Болоњските процеси е постигнување на хармонизација и компатибилност на системите за иницијално образование на наставниците и подигнување на нивното образование, т.е воведување на европски димензии во нивното организирање, времетраење, кредити, оптоварување и сл.

Во поглед на програмското дизајнирање, трансформацијата подразбираше креирање на студиски програми, при што се имаше во вид интердисциплинарниот карактер на образованието на наставниците, т.е. креирање на курикулуми во кои акцент се поставува на исходите, на крајниот резултат од студиската, предметните програми, компетенциите. Истите, во студиската програма треба да се идентификуваат како општи или генерички и предметно специфични и заедно со дескрипторите да претставуваат цврсти темели на кои ќе се градат понатаму предметните програми.

Студиските програми кои се креираа на факултетите за наставници во Р. Македонија подразбираа усогласеност со она што значи тренд во европското и меѓународно образование, но истовремено почитување на законската регулатива и специфичности во конкретната земја,. Истите, всушност претставуваа „збир на релативно поврзани наставни предмети или други наставни единици (модули и други наставни содржини) од едно студиско подрачје со кои студентот се здобива со квалификација која му дава можност да врши некоја професионална дејност или да ги продолжи студиите“ (Закон за високо образование, Сл Весник на РМ бр.35/2008).

Го применуваме и терминот курикулум идентификуван како „збир на прецизно дефинирани активности во воспитно-образовната работа (цели, задачи, содржини,

методи, техники, медиуми, стратегии и т.н. Неговата темелна карактеристика е „студентот насочен кон учењето“, но прецизно артикулирано,(алгоритмизирано), затоа секое планирање и програмирање не може да се нарече курикулум-туку само она кое ги задоволува методолошките услови, критериуми и технологија за изработка на курикулум“. (Барбареев, 2010:57)

При дизајнирањето на студиските програми на Факултетите за едукација на наставен кадар се имаа во предвид неколку различни курикулумски пристапи. Истите се однесуваат на „холистичката позиција или метаориентација која ја чини основата или потеклото на курикулумот (образовната филозофија и психологија на учење и поучување на која се темели разбирањето на социјалниот контекст, традиција и т.н.) и теориските и практичните принципи во развојот на курикулумите. Пристапот го одразува гледиштето за развојот и дизајнирањето на курикулумот, улогата на учениците, наставниците и стручњаците во планирање на курикулумот, целите и задачите на курикулумот и останатите релевантни прашања, како што е на пример прашањето за евалвација“. (Domovic, V., 2009:20)

Различните пристапи за основа имаат одредена парадигма. Бихевиористичкиот пристап, кој акцентот го поставува на целите кои мораат да бидат јасно и прецизно одредени, научно втемелени и да водат кон точно дефинирано однесување кое одговара на активноста и кое води до резултати кои мора да се мерливи; менаџерскиот пристап кој е насочен кон административните аспекти на курикулумот; и системскиот пристап кој подразбира трагање и изнаоѓање на одговори на прашања кои ќе водат кон операционализација на курикулумот, припаѓаат на научната парадигма, и се најчесто користените пристапи при дизајнирање на курикулумите, во нивната комплементарност.

При дизајнирањето на студиските програми се имаше во предвид Уредбата за националната рамка на високообразовни квалификации со која „поблиску се определува профилот, целите и појдовните основи за формирање на студиските програми од првиот, вториот и третиот циклус на студии како и студиските програми за стручното образование пократко од три години“. (Службен весник на РМ, ?:1)

Во оваа уредба посебен простор е одделен за дескрипторите (општи и посебни) т.е., мерливите показатели на резултатите од учењето, т.е што од ученикот се очекува да знае, да разбере, да презентира по завршување, т.е се одредуваат постигнувањата за кои се оценува студентот, кои покасно се соопштуваат во додатокот на диплома. Одредени се и нивоа на квалификации, изразени преку дескриптори на квалификации,

т.е. општи постигнувања кои треба да ги има студентот по завршување на еден циклус на образование т.е. знаење и разбирање, примена на знаењето и разбирање, способност за проценка, комуникациски вештини и вештини за учење.

Истите претставуваат база за одредување на целите и компетенциите, кои треба да се постигнат од предметните програми.

Студиските програми на Факултетите за едукација на наставниците во Р. Македонија се реализираат во текот на четири години, т.е. осум семестри или согласно ЕКТС стандардите 240 ЕКТС т.е. семестрално по 30 ЕКТС, и предвидено оптоварување на студентот за 1 ЕКТС од 25-30 часа.

Секоја студиска програма согласно националната рамка за нејзина изработка содржи: општи и специфични дескриптори на студиската програма, научно истражувачко подрачје, поле, област на студиската програма, вид на студиската програма, степен на образование, цели и оправданост на студиската програма, времетраење (години и семестри), ЕКТС со кои се стекнува студентот, начин на финансирање, услови за запишување-утврдени со правилникот за студирање, услови за продолжување на студирањето, утврден сооднос помеѓу задолжителните и изборните предмети, предметни програми, наставен кадар кој ќе ја реализира програмата, информација за бројот на студенти за запишување, услови за упис на студиската програма, информации за литературата, стручен и научен назив со кој се стекнува студентот по завршување на студиите и активности и механизми преку кои се развива и одржува квалитетот во наставата.

Студиските програми содржат задолжителни и изборни предмети, чиј сооднос е утврден со посебен член во Законот за високо образование (Службен весник на РМ, бр.17/2011:152) согласно кој соодносот на задолжителни, изборни предмети треба да биде 60 : 30 од вкупниот број на предмети во студиската програма и 10% треба да се предмети т.н. универзитетски или од слободната листа на изборни предмети.

Секоја предметна програма има своја структура која е слична на структурата на студиската програма, т.е. содржи назив на наставниот предмет, студиска програма, наставник, академска година, семестар, предуслови за запишување на предметот, цели на предметната програма, содржина, методи на учење, расположлив фонд на време, негова распределба, други форми на активности, начин на оценување, критериуми за оценување, јазик на кој се изведува наставата, методи на следење на квалитет, литература (задолжителна и дополнителна.)

Студиските програми на Факултетите за едукација на наставници (во анализата се земени ПФ - Скопје, ПФ - Битола, Факултет за образовни науки во Штип), меѓусебно се разликуваат според бројот на наставните предмети во нив и според кредитите предвидени за одделни наставни предмети.

Табела 1. Наставни предмети (задолжителни, изборни, универзитетски изборни) на Факултетите за образование на наставници во Р.Македонија

Факултет	Број на наставни предмети	Задолжителни предмети	Факултетски изборни	Универзитетски изборни
Факултет за образовни науки - Штип	39	27	12	4
ПФ-Скопје ¹	51	31	15	5
Пф-Битола	39	24	11	4

Врз основа на презентираната табела може да констатираме постоење на разлики во бројот на предвидени предмети во студиските програми, но запазен е соодносот на задолжителни, изборни и изборни предмети од слободна листа на изборни предмети т.е. 60:30:10 во студиските програми на трите високообразовни институции.

Констатирани се и разлики во однос на називите на наставни предмети, различни називи за еден ист наставен предмет, но и сосема различни наставни предмети, што се разбира ја усложнува мобилноста на студентите од еден на друг наставнички факултет во Р. Македонија, како кај задолжителните, така и кај изборните предмети.

Направивме и компаративна анализа на предметните програми, намерно избрани од авторот, т.е. предметните програми од Методологија на истражување и Методика на настава по природа и општество, на случајно избрани факултети за образование на наставници, и тоа Високата учителска школа од Осиек, Хрватска, Учителскиот факултет од Врање, Србија, ПФ од Битола и Факултетот за образовни науки од Штип, Р. Македонија. Анализата на предметните програми се однесуваше на неколку показатели: назив на предмет, семестар во кој предметот се слуша, број на кредити, фонд на часови, цели на предметната програма, содржина на предметната програма.

¹ Податоците се превземени од Информаторот на ПФ - Скопје, <http://www.pfsko.ukim.edu.mk/userfiles/ИНФОРМАТОР>, превземено на 11.11.2013

Табела 2: Анализа на предметните програми: Методика на настава по Природа и Општество (П и О) 1, 2 на Високата учителска школа, Осиек, Хрватска и Учителскиот факултет во Врање, Србија, Методика на наставата по Запознавање на околината, природа и општество на Факултетот за образовни науки во Штип и Педагошкиот факултет во Битола, Р.Македонија

Факултет	Назив на предмет	Број на кредити	Семестар	Фонд на часови Предавања, вежби	Цели на предметната програма	Содржина на предметната програма
Учителски Факултет, Врање	Методика природа и општество 1	4	седми	3+2	• запознавање на студентите со теоријата на наставата од предметот П и О, процесите на развојот и науката, личноста на ученикот и наставникот • Запознавање на учениците со иновативните содржини кои се однесуваат на наставниот предмет П и О, организацијата на работата на идното училиште, планирање, оценување и движење на новите наставни содржини • Оспособување на студентите за самостојно успешно реализирање на наставната програма за правилно користење на литературата, толкување на поимите врзани за развојот на наставниот процес.	• Поим на методиката како научна дисциплина • Цел, задачи на наставните предмети природа и општество • Планирање во наставата по природа и општество • Годишен план на работа • Тематски план на работа • План за наставна единица (непосредна подготовка за работа) • Улога на наставникот при реализација на содржини под предметот П и О • Видови организација на часовите во наставата по П и О • Извори на знаења во наставата по П и О • Методи на работа во наставата по П и О • Облици на работа во наставата по П и О • Практични вежби- Вежби на студентите во пишување на подготовки за непосредна реализација на часот, квалитативна анализа на изработените подготовки и дискусии на ниво на група, изработка на семинарска
Учителски Факултет, Врање	Методика природа и општество 2	4	осми	1+4	• Запознавање на студентите со наставниот план и програма од предметот запознавање на природата и општеството во помалите одделенија од основното училиште со практична реализација на тие содржини • Оспособување на студентите за самостојно, успешно реализирање на наставната програма од овој предмет во помалите одделенија од основното училиште	• Активно учење: настава и методи • Како до еколошко осмислена настава П и О • Иновативни модели на работа во наставата по П и О • Објекти, наставни средства и образовна технологија и нивна примена во наставата по П и О • Училиштето и семејството • Животот и работата на луѓето • Светот на животните • Растенијата во местото и крајот • Топлина, воздух и вода • Сообраќај и сообраќајни средства • Минато на местото, крајот и Србија • Ориентација во простор

Висока учителска школа, Осиек	Методика природе и друштва 1	2	шести	2+0	• Запознавање со основните задачи, цел на наставниот предмет Методика на П и О; запознавање со темелните содржини од подрачјето методика на наставата по П и О; поврзување и усогласување на теоријата и праксата; • подготовка на студентите за работа во школата; • мотивација и оспособување за активно делување во училиштето и почитување на начелата на критичко мислење особено на нивната примена во својата практика; • оспособување на студентите за изнаоѓање на алтернативни мислења и донесување на промислени и втемелени одлуки	• Поим на методиката • Специфичности на методиката П и О • Интердисциплинарност во методиката П и О • Учебници, прирачници, научно популарна литература од П и О • Наставен план и програма • Курикулум • Основни начела, задачи на наставниот предмет П и О • Целовитост на наставните содржини П и О, програмските целини и теми од 1-4 одделение • Корелација на содржините П и О со останатите наставни предмети • Подготовка на наставникот за настава по П и О, Пишување на подготовка за настава • Артикулација на наставниот час ЕРР систем • Комуникација во наставата по П и О • Поттикнување, предрасуди, мотивација • Анализа на наставен час • Облици на работа • Видови наставни часови • Програмирана настава • Демонстрација • Егземпларна настава • Проблемска настава • Дополнителна настава • Додатна настава • Воннаставни активности • Индивидуална • Фронтална настава • Соработничко учење • Материјално-техничка страна на наставата • Извори на сознание • Набљудување • Експеримент • Наставни средства и помагала • Визуелизација на наставата по П и О • Егземпларен пристап во обработка на содржини од настава по П и О • Простор и снаоѓање во него, Ориентација • Пригодни теми • Бонтон, Еко бонтон
Висока учителска школа, Осиек	Методике природе и друштва 2	4	седми, осми	1+0+2	• Да се запознаат студентите со начините и можностите за визуелизација на	• Методологија на методиката. • Стратегии за развој на критичкото мислење

					содржините од наставниот предмет П и О во училищата и вон неа. • Да им се укаже на изборот на одделно наставно средство кое ќе им овозможи најдобра визуелизација на одделни конкретни содржини • Да се упатат во изработка на едноставни наставни средства • Да се оспособат за организација и спроведување на вонучилишната настава во парк, зоолошка градина, музеј, книжара) • Примена на методите моделите и стратегиите на начин кој ќе овозможи имплементирање во содржините по Пи О • Да научат и да го применуваат вреднувањето, следењето и оценувањето, како и евалвацијата на наставата	• Метод на практични работи • Место на изведување на наставата • Вонучилишничка настава, Настава во природа, Школа во природа • Наставни екскурзии • Педагошки работилници-да го смалиме отпадот • Интегрирана настава • Вреднување, самовреднување и оценување • Истражувачка настава по П и О • Проектна метода • Проект во наставата по П и О • Екологија-заштита на околината и поттикнување на еколошката свест во П и О; • Набљудување и изучување на животните услови, ливада, шума, поток • Превенција на зависности • Здравје, грижа за стари неможни и инвалиди Настава по П и О во комбинирани паралелки Примена на современи медији во наставата по П и О Играта во наставата по Пи О • Права на детето • Час на одделенска заедница • Родителски состанок • Работа со деца по посебно прилагодени програми • Воспоставување на позитивна одделенска клима • Педагошката документација и стручниот испит
ПФ Битола	Методика на наставата по запознавање на околината, природа и општество	6	седми	2+2+1	• - Познавање и разбирање на основните законитости на наставата по запознавање на околината (ЗО), природа (П) и општество (О); - Познавање, разбирање и примена на планирањето, подготовката, организацијата и реализацијата на наставата по ЗО,П,О; - Познавање и разбирање на целта, задачите и програмските содржини на наставата по ЗО, П, О и студентите ад се оспособат за сите современи облици и фази на наставна и воннаставна работа; - Способност за прекршување на	• - Поим, предмет, цел и задачи на методиката на наставата по ЗО, П и О; - Методиката на наставата по ЗО, П и О во системот на другите педагошки дисциплини; - Преглед на историскиот развој на наставата по ЗО, П и О; - Теоретски основи ан современата настава и учење по ЗО, П и О; - Суштина, карактеристики и значење на наставата по ЗО, П и О; - Цели и задачи на наставата по ЗО, П и О; - Третманот на природната околина и општествената средина како извори на

					содржините и законитостите од природните и општествените науки кон способностите и можностите на учениците на возраст од првиот циклусна на основното образование и истите ад ги усвојат; - Познавање и разбирање на можностите и потребите на учениците заради прилагодување на наставните содржини на нивните развојни и индивидуални карактеристики - индивидуализација на наставата; - Познавање и разбирање на современата образовна технологија во наставата; - Способност за примена на современи стратегии, методи и постапки на учење и поучување во наставата; - Да се оспособат да дијагностицираат, анализираат, синтетизираат, проучуваат и истражуваат одредени појави и проблеми во наставата заради нивно разрешување и унапредување на наставата; - Способност за следење и вреднување на резултатите на својата и на работата на учениците во наставата и воннаставните активности; - Способност за самостојно методичко, стручно усовршување и следење на достигнуањата и сознанијата на современата методика по овие наставни предмети.	сознание во настават и учењето; - Детето, светот кој го опкружува и улогата на наставата по ЗО, П и О; - Сознајниот процес во наставата по ЗО, П и О; - Истражувачки постапки во наставата. Набљудувањето како истражувачка постапка; - Методичко обликување на истражувањето на природната околина и општествената средина; - Структура, динамика и моделирање на наставата по ЗО, П и О; - Избор и распоред на наставните содржини во наставата по ЗО, П и О; - Планирање на наставата по ЗО, П и О; - Наставни принципи во наставата по ЗО, П и О; - Објекти средства и образовна технологија во наставата по ЗО, П и О; - Социјални форми на работа во наставата по ЗО, П и О; - Стратегии, методи и постапки во настават по ЗО, П и О; Работа во комбинирани паралелки во наставата по ЗО, П и О; - Следење и евалвација на сопствената работа на наставникот и работата на учениците во наставата по ЗО, П и О;
Факултет за образовни науки, Штип	Методика на наставата по природа и општество 1	6	ШЕСТИ	2+2+1	- Запознавање на околината како природна и општествена средина; - да се поттикне интерес и сознавање на законитостите во природата; - развој на психичките способности: набљудување, опишување, синтетизирање, споредување, заклучување; - оспособување за примена на различни извори на знаења; - примена на нови стратегии на учење и настава;	- Поим, предмет и задачи на Методиката на наставата по природа и општество; - Цели и задачи на наставата по Природа; - Цели и задачи на наставата по Општество; - Историски аспекти и процесот на сознавање на природата и општеството; - Врските на методиката на настава по природа и општество со другите науки и другите предмети; - Значењето на наставата по природа и општество (воспитно, образовно и функционално);

					- стекнување на вештини и патишта за самостојно откривање, презентирање и вреднување; - формирање на хигиенско здравствени, работни, културни навики; - да се развие хуман однос кон живите суштества и природата како целина;	- Избор, критериум за избор и распоред на наставни содржини во наставата по природа и општество; - Методички принципи во настава по природа и општество; - Наставни методи и форми и нивната специфична примена во наставата по природа и општество; - Наставни средства (основни и технички); - Набљудувањето како истражувачка постапка при создавањето на природната и општествената околина; Планирање и програмирање во наставата по природа и општество; - Следење, проверување и оценување во наставата по природа и општество.
	Методика на наставата по природа и наставата по општество 2	8	седми	2+2+1	- Оспособување на студентите за практична примена на различните наставни стратегии во наставата по ЗО, П и О	- Наставни стратегии - Интерактивни техники и методи на работа во наставата по ЗО, П и О - Специфичности на наставниот процес во наставата по ЗО, П и О - Видови во наставата по ЗО, П и О - Додатна, дополнителна, и воннаставни активности по во наставата по ЗО, П и О - Настава во комбинирани паралели - Картографска писменост - Екскурзиите и нивното значење во наставата по ЗО, П и О - Снаоѓање во времето - Еколошко воспитание и образование во во наставата по ЗО, П и О - Здравствено воспитание и во наставата по ЗО, П и О - Позицијата и улогата на наставникот во наставата по ЗО, П и О

Врз основа на презентираната табела ги извлекуваме следните заклучоци:

- Избраните предмети за анализа од студиските програми на посочените факултети имаат статус на задолжителни предмети;
- Постојат разлики во називите на наставните предмети;
- Разлики во бројот на наставни часови предвидени за предавања и вежби;
- Разлики во однос на семестарот во кој истите се изучуваат: втори, четврти, петти, седми, осми семестар;
- Сличности во поглед на целите (компетенциите) кои треба да ги стекнат студентите;
- Сличности, но и разлики во поглед на содржините кои се изучуваат., но не толку изразени.

Слична е и ситуацијата со анализата на предметните програми од Методологија на педагошко истражување.

Се поставува и прашањето, што по трансферот на студентите од факултет на факултет, што со нивните положени испити?

Одговорот на поставеното прашање досега, по реализираните трансфери, реализираните мобилности, посебно кога стануваше збор за признавање на испити на Факултетот за образовни науки, се решаваше со давање на согласност/несогласност, делумно признавање на испитите од предметните наставници, врз основа на лична проценка, проверка на компатибилноста на предметните програми.

Се разбира, никогаш не може да се постигне идентичност на предметните програми, богатството е и во различноста, во богатата лепеза на современи наставни единици со кои ќе се збогатат предметните програми, но сепак, имајќи ја во вид вклученоста на Универзитетите, а со тоа и факултетите во програмите за размена на студенти, ЕРАЗМУС, ТЕМПУС, ДААД, идејата за единствено европско образование на наставниот кадар, идејата за одредување на клучни компетенции за наставничката професија, препознатливи кај сите наставници на 21 –от век, треба да ни бидат водилка кон создавање, креирање на модели на едукација на наставен кадар, во согласност со современите тенденции во едукацијата на наставниот кадар, почитувајќи ја сепак традицијата, локалниот контекст, во голем процент слични, кои ќе овозможат квалитетно образование на наставникот кое пак ќе води кон квалитет во сите области на човековото живеење.

Abstract

The different curricular concepts that apply when creating curricula at the Faculties that educate teachers, lead to different creation at the subject programs in the same, differences in the positioning of objectives, differences in content, differences in outcomes, differences in the proposed literature...

Are different curricula, different content, different set of goals, and obstacle for mobility, transfer of students from the faculty to faculty, obstacle for recognition of specific subject? What are the obstacles in the way of creating a similar curriculum for this subject? The answer to these and other questions is subject of elaboration of this paper.

It also presented the results of the comparative analysis of the respective programs of two subject programs: Methodology of teaching of nature and society; Research methods in education, of the Pedagogical faculties in Macedonia, Serbia, Croatia, , in view of the indicated parameters, and presents suggestions for possible changes to the same subject programs, similar content, updating them in line with modern trends in these areas.

Литература

1. Барбареев, К. (2010). *Образованието и професионалниот развој на воспитувачите за предучилишното воспитание и образование*, Скопје: Филозофски факултет, Институт за педагогија (необјавена докторска дисертација)
2. Buchberger, F., Campos, B.P., Kallos, D., Stephenson, J. (eds) (2001). *Green Paper on Teacher education in Europe*. Umea:University, 2000
3. Colin, J. M. (1992). *Kurikulum, temeljni pojmovi*, Zagreb: Educa
4. Камберски, К. (2000). *Предучилишното и основното воспитание и образование во Република Македонија (развој, состојби и перспективи)*, Скопје: Филозофски факултет, Институт за педагогија, Скопје за предучилишното воспитание и образование
5. Службен весник на РМ, 2008
6. Vizek, V.V. (2005). *Cjelozivotno obrazovanje ucitelja i nastavnika: višestruke perspektive*, Zagreb: Institut za društvena istraživanja
7. Vizek, V.V. & all. (2009). *Planiranje kurikuluma usmjerenoga na kompetencije u obrazovanju učitelja i nastavnika*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilista u Zagrebu, Učiteljski fakultet u Zagrebu

8. Vučkovič, V. (2000). *Determinante obrayovnih postignuča studenata uciteljskih fakulteta*, Jagodina: Uciteljski fakultet
9. Zgaga, P., Persak, M. Repac, I. (2003). Teachers Education and the Bologna Process. A survey on trends in learning structures at institutions of Teachers education' In Buchberger, F., Berghammer, S. (eds). *Education Policy Analzies in a comparative Perspective II*. Linz: Publication Series
10. Закон за високо образование (2008), Скопје, Службен весник на РМ